

Anotace:

Československý herec, mím a klaun Boleslav Polívka (*1949) v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch minulého storočia pravidelne pôsobil a vystupoval so svojimi autorskými inscenáciami v zahraničí. Hlavným cieľom výskumného pobytu bolo preskúmať pôsobenie Boleslava Polívku v parížskom divadle Théâtre de l'Est parisien a vyhľadať materiály k tamojšej inscenácii *Pezza contre Tchorba* a k jeho ďalším divadelným dielam (napr. *Am a Ea*, *Trosečník* či *Pépe*), ktoré vo Francúzsku odohral od roku 1975.

Klíčová slova:

Boleslav Polívka, Francúzsko, autorské inscenácie, klauniáda, pantomíma

Abstract:

Boleslav Polívka (*1949) is a Czechoslovak actor, mime and clown, who regularly staged his authorial productions abroad in 1970s and 1980s. The main goal of the research project was to find materials and documents and analyse his works in Théâtre de l'Est parisien, where he staged his creation *Pezza contre Tchorba*. Besides, he often travelled to France since 1975 with his other works, such as *Am a Ea*, *Trosečník* or *Pépe*.

Key words:

Boleslav Polívka, France, authorial stage productions, buffoonery, pantomime

Pavol Seriš:

Výskum divadelných aktivít Boleslava Polívky vo frankofónnych krajinách

Príkladom výskumnej činnosti je pobyt vo Francúzsku, prevažne v hlavnom meste Paríži. Tam československý herec, mím a klaun Boleslav Polívka (*1949) v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch minulého storočia pravidelne pôsobil a vystupoval so svojimi autorskými inscenáciami. Hlavným cieľom výskumného pobytu bolo preskúmať pôsobenie Boleslava Polívku v parížskom divadle Théâtre de l'Est parisien¹ a vyhľadať materiály k tamojšej inscenácii *Pezza contre Tchorba* a k jeho ďalším divadelným dielam (napr. *Am a Ea*, *Trosečník* či *Pépe*), ktoré vo Francúzsku odohral od roku 1975 do polovice osemdesiatych rokov. Vďaka získaným informáciám sa štúdiá rozšírila o materiály týkajúce sa Polívkovho pôsobenia v ďalších frankofónnych krajinách, ako sú Belgicko a Švajčiarsko.

Výskumný desaťdňový pobyt v Paríži bol uskutočnený v júli 2016. I keď bol výskum zložitejší než bolo plánované (Národná knižnica v Paríži sa momentálne rekonštruje a niektoré archívy sú dočasne presunuté do rôznych končín Francúzska, napr. do vzdialených miest Avignon či Metz), podarilo sa mi nájsť mnoho zaujímavých a hodnotných článkov, kritik a recenzií, z ktorých môžem ďalej čerpať vo svojej budúcej dizertačnej práci. Vďaka znalosti francúzskeho jazyka som vybrané dokumenty preložil a niektoré úryvky využil v tejto štúdiu. Bohužiaľ archív divadla Théâtre de l'Est parisien bol po rekonštrukcii budovy divadla úplne zničený a takmer nič z neho sa nedochovalo (veľmi hodnotným artefaktom by bol napríklad videozáznam inscenácie *Pezza contre Tchorba*, poprípade iného Polívkovho vystúpenia v tomto divadle).

Dôležitým spojným bodom medzi Polívkom a Francúzskom je však kontakt na Emmanuela de Vericourta, ktorý bol riaditeľom divadla Théâtre de l'Est parisien počas aktívneho pôsobenia Boleslava Polívku v Paríži, ako aj pri naštudovaní inscenácie *Pezza contre Tchorba*. Rozhovor s pánom Vericourtom o Polívkových aktivitách v jeho parížskom divadle je taktiež súčasťou tejto štúdie. Vybrané články, kritiky či anotácie sa nachádzajú na konci práce v prílohe.

Am a Ea (premiéra 28. 4. 1973 v Divadle na provázku)

Am a Ea bola po *Strašidylkach* druhá autorská inscenácia Boleslava Polívku. Polívka je autorom, režisérom a spolu s Dagmar Bláhovou aj protagonistom inscenácie. *Am a Ea* je klaunskou parafrázou na známy biblický príbeh Adama a Evy a skladá sa z piatich obrazov: Úvod (Zrod), Pytačky, Hostina, Ovocie poznania a Vyhnanie z raja. Podľa Carriera, ktorý delí príbeh na tri základné typy, je *Am a Ea* prvým typom: ide o „príbeh vyprávajúci niekým, kto ho pozná, ľuďom, ktorí ho tiež poznajú.“² Príbeh tohto typu zväčša funguje za predpokladu, že je vyrozprávaný novým spôsobom. V prvom rade ide o stretnutie a zblížovanie sa dvoch ľudí – muža a ženy. Protagonisti vystupujú v postavách klaunov. Tí sú pod dozorom dvoch zriadenecov, ktorí im dávajú rozkazy a zákazy.

Polívkova inscenácia *Am a Ea* sa po prvýkrát predstavila vo Francúzsku na medzinárodnom stretnutí experimentálnych a alternatívnych divadiel pod názvom Festival Mondial du Théâtre v meste Nancy. V tej dobe šlo o jeden z najvýznamnejších festivalov tohto druhu na svete a v roku 1975 sa konal od 8. do 19. mája. Predstavilo sa na ňom 45 súborov zo všetkých kútov sveta, napr. USA, Juhoslávie, NSR, Japonska, Mali, Indonézie či Brazílie. Návštevnosť festivalu bola okolo 150.000 divákov. Klauniáda *Am a Ea* cestovala do Nancy na základe pozvania Pierre-Jean Valentina, cestujúceho dramaturga festivalu, ktorý inscenáciu videl v Divadle na provázku v Brne (ktoré vtedy sídlilo v Dome umenia) 6. februára 1975.

Pierre-Jean Valentin mal na starosti dramaturgiu socialistických krajín. Okrem nich sledoval divadelné dianie aj vo Francúzsku, Švajčiarsku, Rakúsku a NSR. Festivalový ročník 1975 sa podľa neho zameriaval na avantgardné či „revolučné“ divadlo. Takisto hľadal v divadlách návrat k folklóru či cirkusu, a bol proti rýdzo komerčnému divadlu. Podľa jeho vlastných slov bolo práve Divadlo na provázku také, ktoré ho

v rámci československej divadelnej tvorby zaujalo v najväčšej miere. Uznával tamojšie metódy kolektívnej práce a vzťah herca ku kolektívu, a bola mu blízka dôležitosť spoločenskej výpovede.³

Predstavenia *Am a Ea* sa v Nancy odohrali 8., 9. a 10. mája 1975 v adaptovanom industriálnom priestore Docks Vinicoles. Pre veľký úspech sa následne pridali ešte dve vystúpenia, a to 17. a 18. mája od 14:30 v Salle Gentilly.⁴ Divadlo na provázku malo mimoriadne nabitý program: odohralo celkom 13 predstavení behom desiatich dní. Hrali na rôznych miestach: od klasického divadla cez cirkusový stan a halu v dokoch až po plenér na námestí. Brnenské divadlo bolo francúzskymi kritikmi označené za najobľúbenejšie a najskromnejšie na festivale. Jean Faure napísal, že ide o tragikomédiu, v ktorej sa neskutočné stáva skutočným a naopak. Nejde podľa neho len o „nekončiacu radu vynikajúcich gagov, ale aj o univerzálny príbeh človeka, ktorý má svoje potreby a túžby.“⁵

Ďalším významným zájazdom s klauniádou *Am a Ea* do frankofónnej oblasti bolo aj belgické turné v roku 1977. Pozvanie vzišlo z iniciatívy umeleckého šéfa divadla Théâtre 140 Jo Dekmina. Ten videl Divadlo na provázku dva roky predtým v Nancy a turné zorganizoval s pomocou belgického ministerstva kultúry. Turné začalo piatimi vystúpeniami v Théâtre 140 v Bruseli v dňoch 18. – 22. mája 1977, potom sa vydalo na cesty po mestách Seraing, Turnhout, Arlon, Namur, Antverpy, Gent a Louvain-la-Neuve.

Z belgického turné sa dochovalo niekoľko článkov a kritik. Po jednom bruselskom vystúpení napísal kritik Luc Honorez, že netušil, že sa dá s minimom slov a výhradne mimikou a gestom povedať tak veľa, a že počas dvoch hodín mal pocit, že všetci sme svojím spôsobom klauni.⁶

Iná reportáž z novin *La Libre Belgique* (Slobodné Belgicko) popisuje vystúpenie *Am a Ea* v Bruseli mimoriadne lichotivo, a okrem iného sa snaží vymenovať aj rôzne žánre či disciplíny, z ktorých tvorcovia čerpajú:

„Český humor existuje, stretol som sa s ním... Nielen s Dobrým vojacom Švejkom, Sedmo-kráskami či Láskami jednej plavovlásky, ale aj s Divadlom na provázku. Importovaná do Belgicka vďaka festivalu v Nancy, táto mladá skupina z Brna opodstatňuje svoju cestu a určite si zaslúži, aby sme sa s ňou stretli v Divadle 140. Smiech je zaručený. Úsmev takisto. Od 7 do 77 rokov, ako píšete, a bez potreby ovládania jazyka pána Dubčeka.

Pod nepokojnými očami dvoch posluhovačov v tesnom smokingu – typ chlapíkov čo vám dajú putá za „áno“ aj za „nie“ – hrajú jeden chlapec a jedno dievča znovuobjavenie sveta nevinnosti, svet Adama a Evy, chránený pred všetkou skazenosťou. On, typ medzi Jean-Pierre Casselom, povrazolezcom a Jerry Lewisom. Ona, zlatičko s copíkmi, podobná Victorii Chaplinovej. On pláva v desaťkrát širšom kakti plášti, ona v šatách s polnými kvetmi. Podľa známej cirkusovej tradície majú nosy nablýskané a fialovejšie než nosy pijanov z Bourgogne, zakiaľ ich nohy sa preplietajú v bagandžiach číslo 84.

Klauni? Bez pochyb, ale to by bolo príliš jednoduché. Boleslav Polívka a Dagmar Bláhová vedia preskúmať všetky tajomstvá v obore zábavy. Pozičujú si z ekvilibristiky, z pantomimy, z cirkusu, kaviarenskeho divadla, z expresionistickej karikatúry, z vaudeville, od Langdona či Keatona z čias nemého filmu. Užívajú málo rekvizít: iba dve skrine, ktoré im vytvárajú domčeky a ktoré sa spoja doskou – mostíkom, na ktorom sa uskutočnia mnohé kotrmelce.

Nebudeme vymenovávať gagy, veľmi dobre fungujúce a niekedy improvizované počas predstavenia: roja sa, berú si svoj čas, môžu byť nevyvážené, ale vždy sú nečakané, prevažne v jemnom tóne. Štipka zlomyseľnosti je oslabená v bláznivej atmosfére. Je to ako dvor počas školskej prestávky: Adam a Eva robia piruety, opičia sa po dospelých, ukazujú dlhý nos prílišnej úctivosti, neposlúchajú s rozkošou. Tu máme skutočne obrovskú detskú hravosť

¹ Divadlo Théâtre National de l'Est parisien (TEP): Budova divadla bola založená v roku 1911 na ulici Malte-Brun 17 pre kino a music-hall pod názvom Zénith pre 1060 divákov. V roku 1964 sa z budovy stáva Národné dramatické centrum, a v roku 1972 Národným divadlom. Théâtre National de l'Est parisien je tak Národným divadlom od roku 1972 do roku 1988, kedy je nahradené Národným divadlom Théâtre de la Colline. TEP sa presunulo do novej budovy na 159 Gambetta Avenue, pričom ostalo v područí nového Théâtre de la Colline. Od roku 2002 je riaditeľkou TEP Catherine Anne, ktorá sa zameriava na súčasnú dramatickú tvorbu.

² CARRIÈRE, Jean-Claude. *Vyprávět příběh*. Praha: Národní filmový archiv, 1995.

³ LEDERER, Jan. Divadlo je život sám. *Brněnský večerník*, 1975.

⁴ OSZLÝ, Petr. *Am a Ea. Klauniáda Boleslava Polívky v Divadle na provázku (1973). Analýza, rekonstrukce, dokumentace*. Jánačkova akademie múzických umění v Brně, 2015.

⁵ FAURE, Jean. Adam et Eve par le cirque Alfred de Prague: Le génie et le fantastique au bout du geste!. *En Vaucluse*, 1977.

⁶ HONOREZ, Luc. Adam et Eve au Théâtre 140: on est tous des clowns. *Le Soir*, 1977.

v plnej sile, na úkor mrzutých strýcov. Pod filigránom možno nájsť politické súvislosti, čitateľné v druhej vrstve.

V momente, kedy pražské Čierne divadlo javí pokles inšpirácie, tvrdíme, že Divadlo na provázku sa vynára v pravý čas, aby prebralo štafetu a pripomenulo nám, že humor je dieťaťom Česka.“⁷

Polívka spomína: „V Belgii má naše divadelníctví dobrý zvuk. Lidé, kteří divadelní scénu sledují, znají Černé divadlo, Fialku, v Belgii s úspěchem proběhli Dny československé kultury.“⁸ Jedno vystúpenie sa malo dokonca odohrať aj v meste Waterloo, ale nakoniec organizátori (mladí divadelní nadšenci) nedodrжали slovo, sála technicky nevyhovovala a predstavenie sa zrušilo.

Hubert Huertas vo svojej reportáži píše o krásnom svete dvoch čarovných klaunov, ktorí nepotrebujú mnoho slov, aby boli absolútne pochopení:

„Ide o veľmi malý cirkus, ktorý nesie skromné meno. Alfréd... Vo vystúpení Adam a Eva, ktoré predstavil predvčerom a včera večer v sále Benoît XII., využil štyroch klaunov, dve skrine, jednu dosku... A všetku krásu sveta. A všetku čarovnú, všetku silu, všetku nevtieravosť, všetku vzburu. Každé slovo bolo zvukomalebné, a s tak krásnym prejavom, že je pre každého zrozumiteľné.“

Je to gigantizmus v škatuľke zápaliek, maličkosti čo chcú všetko povedať, preháňanie, perfektné preháňanie s cieľom byť pochopený v úzkom rozsahu jednej vety.

Téma? Dvaja dobre oblečení zriadení, kompletne čierni s motýlikom, donútia klauna vystúpiť na scénu. Potom donútia jednu „diváčku“, aby mu klaunsky robila spoločnosť. S výrazmi profesorov a moralistov dohliadajú na svojich „chránencov“, aby nezašli ďalej než k operetnej láske. V druhej časti títo dvaja slušní klauni podľahnú pokušeniu v podobe fľaše vína a škatuľky cigariet, aby mohli zažiť čo možno najvýbušnejšiu a najneviazanejšiu lásku. Opäť prichádzajú cenzori a pošlú ich späť do svojich skrín, pretvorených na väzenie. Posledná scéna je hrozivá. Muž a žena, normálni, znormalizovaní, bez červeného nosu a nadrozmerných topánok, sa pripoja k davu divákov.

V inscenácii nenájdeme ani jedno gesto, ani jednu súčasť dekorácie, ktorá by nebola nabitá silou toho najintenzívnejšieho života. Zubíme sa, smežeme sa, vybuchujeme smiechom, a potom sa poburujeme, pozdvihnúť tou istou vlnou bizarného entuziazmu. Táto československá skupina predviedla plameň odporu voči všeobecnému útlaku. V tichosti, aby nebolo možné cenzurovať. Všetci štyria herci sú vznešení, a dávajú zmysel grotesknému odevu klaunov.“⁹

Kritik vyzdvihuje i silu pantomímy, ktorá dokáže obísť cenzúru. I v tom spočívala výhoda Polívkovej tvorby, ktorý vedel vtesnať svoj svetonázor a postoj do fyzického vyjadrenia.

Doplňme, že inscenácia *Am a Ea* vycestovala do mnoho iných krajín mimo frankofónnu oblasť. Napríklad: Vratislav, Poľsko (1974), Miláno, Taliansko (1976), Freiburg, Nemecko (1978), Villach, Rakúsko (1979), Londýn, Veľká Británia (1979), Ženeva, Švajčiarsko (1979) a mnohé ďalšie. *Am a Ea* bola uvedená vo viac ako päťdesiatich predstaveniach po celej Európe. Preto ju treba chápať ako inscenáciu celoeurópskeho významu a pôsobenia.¹⁰

⁷ Théâtre et concerts: Au Théâtre 140: Adam et Eve à la mode de Brno... (Divadlá a koncerty. V Divadle 140: Adam a Eva podľa brnenskej módy...) *La Libre Belgique*, 1977. Preklad autor.

⁸ SKOTAL, Fedor. Polívka u Waterloo. *Brněnský večerník*, 1977.

⁹ HUERTAS, Hubert. Adam et Eve à la salle Benoît XII. – Des clowns corrosifs terriblement drôles. (Adam a Eva v sále Benoît XII. – pekelné vtípní uštípační klauni). *En Vacluse*, 1977. Preklad autor.

¹⁰ OSZLÝ, Petr. *Am a Ea. Klauniáda Boleslava Polívky v Divadle na provázku (1973). Analýza, rekonstrukce, dokumentace*. Jánačkova akademie múzických umění v Brně, 2015.

Pépe (premiéra 24. 5. 1974 v Divadle na provázku)

Polívka si v inscenácii *Pépe* vybral za hereckého kolegu dieťa – malého chlapca. K inšpirácii detským partnerom a jeho videním sveta dodáva: „Od všeho oproštěný pohled dítěte mají všichni velcí komikové němé grotesky. Určitě není náhoda, že se tolik velkých komiků inspirovalo chováním dětí.“¹¹ Vziať si do divadelnej inscenácie za partnera dieťa nebolo a ani dnes nie je obvyklé. Okrem neho však Polívka vzal do hry aj živé zviera – sliepku, ktorú nazval Pépe. Podľa Kennetha Rea z britských novin *The Guardian* môže ísť o riskantný experiment: „*Herci majú zvyčajne averziu voči hraniu s deťmi či zvieratami. Len klaun by spravil oboje.*“¹² Polívkovi tento pokus vyšiel. Najviac predstavení v pôvodnej československej verzii odohral v roli chlapca Radovan Balaš.

Príbeh klauniády *Pépe* začína príchodom dospelého klauna (v českej verzii sa nazýva Šantala) na akési terasovité smetisko, vytvorené z plachiet a novín. Ide o neutrálny priestor, ktorý môže predstavovať vojnové zákopy, perifériu zničeného mesta alebo pustinu. V tomto priestore klaun stretáva osamelého chlapca v kočíku, s ktorým postupne nadväzuje priateľský vzťah. Jednoduchá scéna slúži viacerým účelom: je striedavo protiletickým krytom a striedavo ihriskom či manézou. Protiletický kryt hercom slúži ako ochrana počas vojnových náletov, ktoré pravidelne prichádzajú a odchádzajú.

Klauniáda *Pépe* sa tak ako aj *Am a Ea* predstavila na festivale Mondial du Théâtre v Nancy 1975. Okrem týchto dvoch Polívkových autorských diel tam cestoval súbor Divadla na provázku aj s inscenáciou *Commedia dell'arte*, v ktorej Polívka hral jednu z hlavných postáv: Harlekýna.

Ako spomína Vanda Faldýnová, vtedajšia inšpektorka pre kultúru Národného výboru mesta Brna a súčasne vedúca zájazdu Divadla na provázku do Nancy, atmosféra okolo českého súboru bola vynikajúca. „Po predstavení *Pépe* za námi chodili pro autogramy a chodili za námi i divadelní ředitelé z celého světa s neuvěřitelnými nabídkami. Denně jsme kromě toho poskytovali čtyři až pět interview.“¹³ V rozhovoroch s novinármi či divadelnými odborníkmi museli často odpovedať na otázky prečo sa vracajú k ľudovému divadlu a na štýl ich práce. Niektorí kritici dávali československé divadelníctvo za vzor avantgardného a pokrokového divadla.

Festival v Nancy zaštiťovala Komunistická strana Francúzska. Ako spomína režisér divadla Peter Scherhauser, po jednom vystúpení sa herci stretli aj s „členy Francouzské komunistické strany pod heslem „Za skutečnou kulturní revolucí“. Styl našeho pojetí s neverbální komunikací, nepravdělným textem, a v nepravdělném divadelním prostoru, to bylo, čím jsme se „trefili“ do trendu festivalu.“¹⁴ Súbor Divadla na provázku sa na festival pripravil dôsledne. Slovné hračky mali naštudované v niekoľkých jazykoch a svoje tri inscenácie dokázali odohrať v rôznych priestoroch mesta Nancy. Pre Polívku bolo dozaista výhodou, že už v tej dobe ovládal francúzsky jazyk na vysokej úrovni.

Podľa rôznych zdrojov to bola vo veľkej miere klauniáda *Pépe*, ktorá otvorila Polívkovi dvere do Európy a do sveta. Keďže chcel pripraviť medzinárodnú verziu tejto svojej inscenácie, v roku 1980 pripravil konkurz na malého chlapca do inscenácie *Pépe* vo švajčiarskej Ženeve. V konkurze boli vybraní dvaja švajčiarski chlapci: Loic Jacquot-Guillarmod a Damian Weber, s ktorými potom Polívka preskúšal *Pépeho* na medzinárodnú verziu vo Freiburgu.¹⁵ Na zájazdy si autor niekedy bral oboch a v predstaveniach sa striedali. Obaja detskí herci podľa zahraničných kritiků zapadli do inscenácie nanajvyš úspešne. Ned Chaillet napríklad napísal, že „*Polívkovo nadanie spočíva okrem iného v tom, že dokáže svoju klauniádu viesť Damiana Webera alebo Loica Jacquot-Guillarmoda celým predstavením tak, že sa zdá, že chlapec skutočne žije to, čo hrá.*“¹⁶

¹¹ POLÍVKA, Boleslav. *Předběžný portrét*. Praha: Československý spisovatel, 1987.

¹² REA, Kenneth. Pepe. *The Guardian*, 1982. In Polívka, Boleslav. *Předběžný portrét*. Praha: Československý spisovatel, 1987.

¹³ LEDERER, Jan. Jak se líbilo „divaldo“. *Brněnský večerník*, 1975.

¹⁴ BINAROVÁ, Vladimíra. Skromní, romantičtí Slované... *Rovnost*, 1975.

¹⁵ *Pépe*. Divadelný záznam. (DVD) Réžia: Evžen Sokolovský, 1982, 88 minút.

¹⁶ CHAILLET, Ned. Pepe. *The Times*, 1982. In Polívka, Boleslav. *Předběžný portrét*. Praha: Československý spisovatel, 1987.

S oboma detskými hercami potom precestoval Taliansko, Francúzsko, Belgicko a ďalšie krajiny Európy i sveta. Napríklad od 3. do 5. decembra 1980 hral Polívka inscenáciu *Pépe* v parížskom divadle Théâtre de l'Est parisien.¹⁷ Na jar roku 1983 vyšla v *Mladej fronte* nasledujúca správa: „V týchto dňoch hostuje herec brněnského Divadla na provázku Boleslav Polívka v Itálii. Z Itálie odcestuje do Jižní Ameriky – od 24. dubna se zúčastní divadelního festivalu v hlavním městě Venezuely Caracasu. Společně s brněnským hercem cestuje světem jedenáctiletý Švýcar Damian Weber, který tvoří Polívkův dětský protipól ve hře *Pépé*. Do vlasti se Boleslav Polívka vrátí 8. května.“¹⁸ Vidíme, že Polívka bol v tej dobe už mimoriadne žiadaný a scestovaný divadelník, ktorý putoval z jedného štátu či kontinentu na druhý.

Švajčiarsky novinár Georges Gros videl neustály záujem zo zahraničia v zrozumiteľnosti inscenácie, a vo svojom článku s názvom „Klaun, sliepka a dieťa“ napísal: „Dialóg je zredukovaný na niekoľko naznačujúcich fráz, ale reč slov je nahradená rečou tela a gest. Úspech predstavenia vo svete je preto pochopiteľný.“¹⁹ Sila non-verbálneho divadla tkvie v tom, že dokáže aj bez hovoreného slova vytvoriť dialóg medzi postavami. „Existujú aj dialógy bez replík, vyjadrené čisto gestom alebo pohľadom.“²⁰ Podobne ako v prípade inscenácie *Am a Ea*, aj tu sa Polívka na jednej strane šikovne vyhol cenzúre vďaka minimu použitých slov. Na druhej strane využil svoj klaunský a pantomimický talent k tomu, aby vytvoril medzinárodné zrozumiteľné dielo.

Pezza versus Čorba (premiéra 27. 9. 1975 v Divadle na provázku)

Povzbudený medzinárodným úspechom z Nancy sa Polívka pustil do nového experimentu, inscenácie *Pezza versus Čorba*: „objevili se v ní mluvící klauni, kteří zápasili všemi prostředky o výhodné jarmareční místo.“²¹ Hlavnou témou inscenácie bol súboj dvoch konkurenčných rodín o svoje miesto. Konflikt je to jednoduchý: dvaja klauni so svojimi rodinami majú k dispozícii len jeden hrací priestor, obaja sa chcú prezentovať svojou produkciou a žiadna strana nechce ustúpiť.

Na inscenácii sa podieľala známa skupina Polívkových spolupracovníkov z brněnského Divadla na provázku: hudobník Jiří Bulis, dramaturg Petr Oslzly či výtvarník Dušan Ždímal. Okruh kolegov – priateľov, ktorý mu k úspešným dielam pomohol v minulosti, vyhľadával aj naďalej. Podľa Otakara Brůnu má „Bolek vlastně u svých začátků stále stejné (a věrné) spolupracovníky. Vrací se k nim, dělá s nimi v různých proměnách, stýká se s nimi a pracuje a je lhotejné či mezi tím odskočí do Milána, Los Angeles, Hongkongu anebo po představení večer v Brně odehraje představení v Paříži.“²²

Pezza versus Čorba sa odohráva v polkruhovej cirkusovej manéži. Diváci sedia z troch strán. V závere inscenácie vytvoria herci vysokú stenu zo škatúl, ktorá oddelí nielen hrací priestor, ale aj možnosť divákov sledovať, čo sa deje na druhej polovici. Divadlo na provázku bolo vôbec prvým divadlom v Československu, ktoré začalo dôsledne pracovať so scénickým priestorom ako významným výrazovým prvkom predstavenia.²³

Toto predstavenie bolo v januári 1980 naštudované poprednými francúzskymi mímami v parížskom divadle Théâtre de l'Est parisien. Šlo o česko-francúzsku verziu s názvom *Pezza contre Tchorba*. Polívka v nej spolu s Bláhovou účinkovali a hrala sa denne od 4. januára do 10. februára 1980. V uznávanom parížskom divadle vystupoval napríklad so známym francúzskym mímom Pierrom Bylandom. Byland bol Polívkovi blízkym partnerom, vytvoril si vo svojich autorských inscenáciách zvláštnu poetiku plnú podivných starých vecí, dokrčených papierov a istej surovosti, ktorá pripomínala divadelný štýl Turbu, Hybnera či Polívku.²⁴

Polívku pozval do Paríža riaditeľ divadla TEP Emmanuel de Vericourt, ktorý predstavenie *Pezza versus Čorba* videl v Divadle na provázku v Brne. Napadlo mu, že by sa problematika dvoch konkurenčných

klaunských rodín dala prerobiť medzinárodné. Jedna rodina teda ostala česká, druhá francúzska. Po festivaloch v Nancy, v Avignone či belgickom turné šlo o ďalšie významné pôsobenie Boleslava Polívku v Francúzsku. K vzniku či prijatiu inscenácie *Pezza contre Tchorba* prikladám rozhovor s Emmanuelom de Vericourtom (bývalý riaditeľ divadla TEP zodpovedný za dramaturgiu a program divadla). Emmanuel de Vericourt bol strojcom a svedkom českej i francúzskej verzie inscenácie *Pezza versus Čorba*, a rozhovor s ním prezrádza mnohé informácie o Polívkovej spolupráci s divadlom TEP. Preto je zaradený priamo do tejto kapitoly. Rozhovor bol vedený 15.-29.11.2016 pomocou internetovej komunikácie.

Rozhovor s Emmanuelom de Vericourtom

Ako ste sa zoznámili s československým divadlom?

Bolo to vďaka Alene Slunečkovej, mojej prvej hovorkyni pre Československo. Vďaka nej som spoznal a stretol mnoho českých umelcov: maliarov, fotografov, hercov či režisérov. Medzi nimi bol aj Ctibor Turba, ktorého tvorbu som si okamžite obľúbil. Najmä jeho kusy *Turba Tacet* a potom *Cirkus Alfred*. Tieto inscenácie som pozval k nám do Paríža. V jednej z nich hral i mladý mím a klaun Boleslav Polívka, ktorý tvoril svoje kusy v brněnském Divadle na provázku.

Čo ste od Polívku videl?

Videl som inscenáciu *Pezza versus Čorba* v Divadle na provázku v Brne. I keď to bolo v českom jazyku, nebol problém téme i celku porozumieť. Hneď som bol okúzlený tým nápadom dvoch klaunských rodín, ktoré si rozdeľujú publikum podľa spriaznenosti. Preto som po predstavení navrhol Bolkoví, aby tento kus prepracoval do francúzštiny pre Théâtre National de l'Est parisien (TEP), ktoré sa neskôr zmenilo na Théâtre de la Colline.

Takže ste ho pozval vy?

Áno, bol to môj nápad. Chcel som, aby to v Paríži prerobil tak, že jedna klaunská rodina bude česká a druhá francúzska. Bolek to pripravil spolu s francúzskymi hercami, ktorých predtým videl v Paríži hrať so Ctiborom Turbom: Pierre Byland, Philippe Gaulier a Mareike Schnitker s pomocou Dáši Bláhovej. Tá v Paríži hrala s Bolkom aj iné predstavenie, *Am a Ea*, ktoré som vo svojom divadle taktiež uvítal.

Ako si na tieto stretnutia spomínate?

Je to síce už veľmi dávno, ale sú to pekné spomienky. Všetky tieto francúzsko-československé výmeny a stretnutia mali samozrejme aj politický kontext, bez ktorého tieto aktivity nejdú analyzovať, a bez ktorého by možno ani nevznikli. Hľadali sme v dramaturgii divadla inscenácie s hlbším politickým presahom, a Polívkove autorské diela do tejto dramaturgie zapadali.

Ako bola prerobená verzia Pezza contre Tchorba prijatá v Paríži?

Pezza contre Tchorba sa u nás v divadle TEP hrala dva mesiace. Vznikla pod režijným dohľadom Bolka Polívku, ale treba povedať, že s veľkou pomocou Pierra Bylanda a Philippa Gauliera. Inscenácia bola publikom prijatá veľmi pozitívne. I keď to nebolo až tak valné u kritiky a profesionálnych divadelníkov, dalo by sa hovoriť o veľkom úspechu. Bohužiaľ nemohlo nasledovať turné kvôli vyťaženosti väčšiny ansámbľu.

Hral Polívka u vás vo francúzštine?

Áno, Bolek rozprával dobre francúzsky a vystupoval vo francúzštine. Ale podľa prízvuku i tvaru inscenácie všetci vedeli, že je Čech. Spolupráca medzi ním a francúzskymi kolegami Bylandom a Gaulierom bola veľmi inšpiratívna.

Je niečo, čo nevyšlo podľa vašich predstáv?

Ľutujem hlavne to, že sa mi nepodarilo francúzskemu a českému publiku prezentovať obe inscenácie (českú *Pezza versus Čorba* a francúzsku *Pezza contre Tchorba*) bok po boku. Taktiež je mi ľúto, že nám nevyšlo doviezť do Paríža Jiřího Pechu, aby túto klauniádu predstavil v pôvodnej českej verzii. Mal som ho veľmi rád.

Dokedy ste pôsobil v divadle TEP?

¹⁷ BRAUCHI, Sylvain. *Pépé*. Spectacles au Futur. (Inscenácie budúcnosti). *Chronique théâtrale*, 1980.

¹⁸ *Pépé* na cestách. *Mladá fronta*, 1983.

¹⁹ GROS, Georges. Le clown, la poule et l'enfant. *La Suisse*, 1980. Preklad autor.

²⁰ CARRIÈRE, Jean-Claude. *Vyprávět příběh*. Praha: Národní filmový archiv, 1995.

²¹ VEBER, Václav. *Příběh pantomimy*. Praha: Akademie múzických umění, 2006.

²² BRŮNA, Otakar. *Největší pieroti*. Praha: ETC Publishing, 1997.

²³ KOVALČUK, Josef. *Téma: Autorské divadlo*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění, 2009.

²⁴ VEJVODA, Jiří. *Mim, který mluví*. *Mladá fronta*, 1981.

V roku 1983 sa musela budova divadla rekonštruovať z bezpečnostných dôvodov. Preto bola zbúraná a na jej mieste vyrástla nová budova. Od roku 1988 bola zverená riaditeľovi menom Jorge Lavelli. Divadlo tak zmenilo nielen budovu a riaditeľa, ale i celkovú misiu a názov: po novom Théâtre de la Colline.■

Z rozhovoru sa teda dozvedáme, že francúzska inscenácia *Pezza contre Tchorba* sa hrala v divadle TEP dva mesiace, potom už sa neopakovala. Vznikla pod režijným dohľadom Bolka Polívku s pomocou Pierra Bylanda a Philippa Gauliera. Výsledný tvar sa stretol s veľkým záujmom a úspechom u parížskeho publika.

Commedia dell'arte (premiéra 29. 3. 1974 v Divadle na provázku)

Commedia dell'arte bola jednou z ťažiskových inscenácií Divadla na provázku, ktoré profilovali a spoluvorili dramaturgické smerovanie i herecký štýl celého súboru. Obsadenie vzniklo tajným hlasovaním vo vnútri súboru. Súbor v tajnej voľbe vyjadril väčšinovú zhodu, že Harlekýna má hrať Polívka, Pantalona Jiří Pecha a Kapitána František Kocourek.²⁵ Celkovo v inscenácii vystupovalo deväť hercov a na premiére si mohli diváci vybrať z ôsmich rôznych scenárov: Harlekýn falošným šľachticom, Kasandrova cesta, Verná nevera, Žiarlivá Izabela, Zúfalý doktor, Komédia v komédii, Kasander Impresáriom a Chytrá milienka.

Najviac dochovaných článkov, recenzií a kritik z francúzskych novín týkajúcich sa Boleslava Polívku sa vzťahuje práve k inscenácii *Commedia dell'arte* v rézii Petra Scherhaufera. I keď nejde o Polívkovu autorskú inscenáciu, ako jej protagonistu a predstaviteľ Harlekýna sa často objavuje v článkoch a kritikách frankofónnych materiálov. *Commedia dell'arte* je inscenácia, ktorá sa vracia k tomuto žánru a využíva cirkusové disciplíny ako žonglovanie, akrobaciu, ohňové efekty a podobne.

Luc-Henri Fage vo svojej reportáži vyzdvihuje minimalizmus scénografie a zároveň plnosť a pestrosť výrazových prostriedkov: „*Táto hra poskytuje britké dementi všetkým, ktorí si myslia, že nedostatok divadelného nadania sa dá kompenzovať infláciou divadelných prostriedkov, dekorácií, kostýmov, hudby a osvetlenia... Je to kus veľkého a krásneho umenia, a českí herci sú naozaj hodní veľkého odkazu pantomímy a divadla svojej zeme, vkladajúc sa totálne do úžasného predstavenia, z ktorého divák odchádza dôkladne nasýtený.*“²⁶

Jean-Jacques Lerrant tvrdí, že Polívka, „*tento československý Harlekýn so vzhľadom dlhého neohrabanca vo voľných gatiach je zázrakom poetickej a grotesknej komiky. Predvádza výkony gumového muža. Je tiež provokatérom gagov, využíva obidvoch jazykov, češtiny aj francúzštiny, aby znovu začal určitú časť hry v zrýchlenom, skutočne neodolateľnom rytme.*“²⁷ Lerrant dopĺňa, že Polívka sa môže pokojne rovnať najlepším Harlekýnom z milánskeho súboru „Piccolo Teatro“. Svojou nonšalantnou prácou s telom však dodáva tejto tradičnej postave ešte niečo navyše: vzhľad akéhosi chuligána. Nespratník, ktorý neustále vyrába nové a nové kusy, ktorými ničí svojich kolegov a baví svoje publikum.

Pierre Marcabru napísal pre *Le Figaro* po repríze v Avignone (kde sa na slávnom festivale predstavilo Divadlo na provázku v roku 1980) o Polívkovi: „*Kaučukový muž s úsmevom v očiach a telom, ktoré sa mu neustále zaplieta, prekakuje, skladá a rozkladá, a ktoré on rozoberie ako bábiku. Okrem klauna je tu aj herec, hovoriaci česky, francúzsky i anglicky, ktorý vedie celú hru a dodáva každému mrknutiu oka, úsmevu či len trochu naznačenému gestu neobyčajnú ostrosť.*“²⁸ Ako vidíme, v inscenácii *Commedia dell'arte* využíva Polívka nielen svoje herecké a pohybové zručnosti, ale okúzľuje publikum i svojím jazykovým nadaním a schopnosťou plynule prepínať medzi rôznymi rečami. Okrem Polívku vyzdvihuje kritik výkon celého súboru a radosť, ktorá z ich bezprostrednej hravosti srší. Chváli dokonalosť frašky, ktorá je zároveň i substanciou tragédie. Sál vraj burácal smiechom.

Iná recenzia na predstavenie v Avignone od Jean-Louis Mignalona píše, že „*Polívka je ako Harlekýn absolútne okúzľujúci. Už ho poznáme z Cirkusu Alfred. Tu však ešte väčšmi ukazuje mieru svojho neskutočného talentu. Dlháň stratený vo svojich nohaviciach, príliš širokých, pružný ako dážd'ovka vyzerá akoby sa*

²⁵ OSŁZLÝ, Petr. *Commedia dell'arte Divadla Husa na provázku (1974 – 1985)*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění, 2010.

²⁶ FAGE, Luc-Henri. *Provázky „commedia dell'arte“ stále fungujú. Vacluse Matin*, 1980. Preklad autor.

²⁷ LERRANT, Jean-Jacques. *Verva commedia dell'arte s DNP z Brna. Le Progrès*, 1980. Preklad autor.

²⁸ MARCABRU, Pierre. *Le Théâtre à la Ficelle. Leçon d'humilité. (Divadlo na provázku. Lekcia pokory.) Le Figaro*, 1980. Preklad autor.

narodil, aby bol klaunom. Nenútený a prirodzený v slove i pohybe vymýšľa žarty a klaunské čísla. Je to ozajstný Zanni dnešnej doby.“²⁹

Michel Cournot sa v novinách *Le Monde* zamýšľala, či je v inscenácii niečo typicky českého. Myslí si, že humor, občasná vulgárnosť a ľahšie gagy vychádzajú z medzinárodnej tradície žánru. O Polívkovi píše, že je to „*veľký klaun, zlomyseľný ako opica, známy už z pôsobenia v Paríži.*“³⁰ Dodáva, že Polívka síce používa masku a spôsoby Harlekýna, ale viac pripomína výstupy cirkusového či music-hallového klauna.

Záver

V tejto štúdii som sa pokúsil zhrnúť materiály (články, recenzie, kritiky) týkajúce sa inscenácií Boleslava Polívky, ktoré sa dochovali vo frankofónnej európskej oblasti. Vďaka nájdeným dokumentom môžeme potvrdiť, že sa vo Francúzsku, Belgicku a Švajčiarsku v sedemdesiatych a začiatkom osemdesiatych rokov predstavil hlavne v štyroch rôznych inscenáciách: *Am a Ea* (1973), *Pépe* (1974), *Pezza versus Čorba* (1975) a *Commedia dell'arte* (1974).

S tromi z nich vystúpil na medzinárodnom festivale experimentálnych a alternatívnych divadiel pod názvom Festival Mondial du Théâtre v meste Nancy v roku 1975. Dalo by sa povedať, že práve toto stretnutie divadelníkov z celého sveta bolo akýmsi odrazovým mostíkom pre Polívkove ďalšie cesty a pôsobenia v zahraničí. Práve v Nancy si získal široké medzinárodné publikum a dostal mnoho pozvaní do celého sveta.

Jednou z najdôležitejších aktivít Boleslava Polívku vo Francúzsku bolo naštudovanie a prenesenie jeho klauniády *Pezza versus Čorba* do česko-francúzskej verzie spolu s významnými francúzskymi divadelníkmi. Pozvanie do parížskeho Théâtre de l'Est parisien dostal priamo od vtedajšieho riaditeľa divadla Emmanuela de Vericourta. Rozhovor s ním o pozvaní, vzniku či prijatí inscenácie *Pezza contre Tchorba* je súčasťou štúdie. Inscenácia sa hrala nepretržite dva mesiace roku 1980 pre parížske publikum.

Okrem troch Polívkových autorských inscenácií treba k jeho pôsobeniu vo frankofónnej oblasti pripojiť i účinkovanie v inscenácii Petra Scherhaufera *Commedia dell'arte*. Práve táto kreácia sa stala jednou z profilových inscenácií súboru Divadla na provázku a bola taktiež hojne uvádzaná na zahraničných pódioch a prehladkach. Boleslav Polívka, ktorý tu stvárnil vynaliezavého a provokatérskeho Harlekýna, prispel veľkou mierou k veľkému úspechu tohto diela. Väčšina dochovaných recenzií a kritik chváli buď herecký súbor ako celok, alebo sa samostatne venuje práve Polívkovi a jeho neutíchajúcej hravosti a talentu. Preto môžeme tvrdiť, že tento autor, mím a klaun zanechal vo frankofónnych krajinách hlavne v rokoch 1975 až 1981 nezmazateľnú stopu.■

²⁹ MINGALON, Jean-Louis. *Commedia dell'arte. Le Matin*, 1980. Preklad autor.

³⁰ COURNOT, Michel. *Commedia dell'arte. Le Monde*, 1980. Preklad autor.

Soupis příloh

Příloha č. 1: Théâtres et concerts: Au Théâtre 140: Adam et Eve à la mode de Brno... (Divadlá a koncerty. V Divadle 140: Adam a Eva podľa brnenskéj módy...) *La Libre Belgique*, 1977. Zdroj: Bibliothèque nationale de France, Paríž

Příloha č.2: HONOREZ, Luc. Adam et Eve au Théâtre 140: on est tous des clowns. *Le Soir*, 1977. Zdroj: Bibliothèque nationale de France, Paríž

Příloha č. 3: FAURE, Jean. Adam et Eve par le cirque Alfred de Prague: Le génie et le fantastique au bout du geste!. *En Vaucluse*, 1977. Zdroj: Archív Divadla Husa na provázku, Brno

Příloha č. 4: COURNOT, Michel. Commedia dell'arte. *Le Monde*, 1980. Zdroj: Bibliothèque nationale de France, Paríž

Příloha č. 5: MARCABRU, Pierre. Le Théâtre à la Ficelle. Leçon d'humilité. (Divadlo na provázku. Lekcia pokory.) *Le Figaro*, 1980. Zdroj: Bibliothèque nationale de France, Paríž

Příloha č. 6: Festivalový bulletin, Nancy 1975, str. 94-95. Zdroj: Archív Divadla Husa na provázku, Brno

Příloha č. 7: SUZOR, Simone. Comedia dell'arte: 2 heures d'éclat de rire. *La Marseillaise Vaucluse*, 1980. Zdroj: Bibliothèque nationale de France, Paríž

Příloha č. 8: *Am a Ea*. Anotácia vo francúzskom jazyku. Festival Nancy, 1975. Zdroj: Bibliothèque nationale de France, Paríž

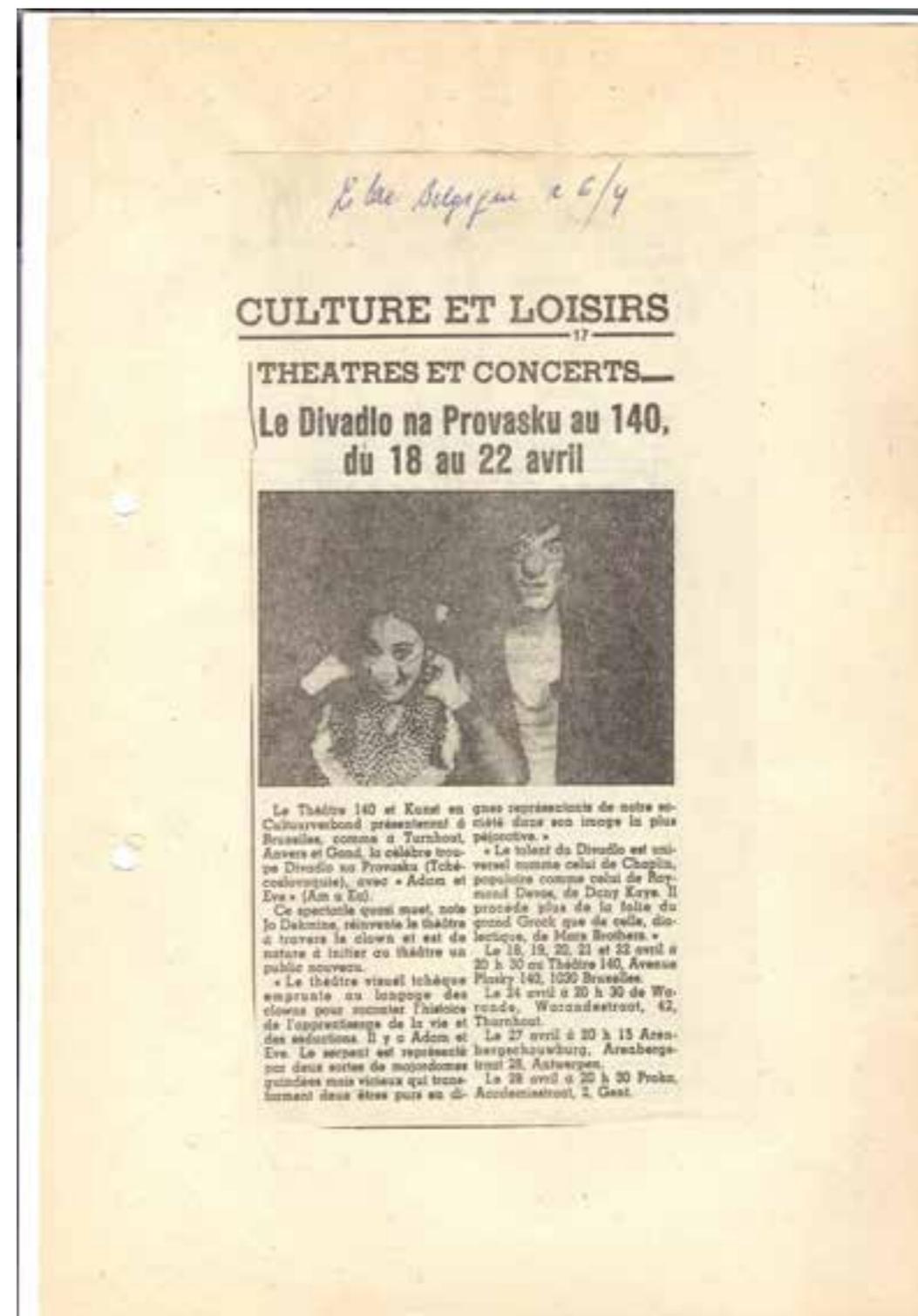
Příloha č. 9: De Brno a Seraing. Adam et Eve. *Drapeau Rouge Bruxelles*, 1977. Zdroj: Archív Divadla Husa na provázku, Brno

Příloha č. 10: Pépé. *Theatre de Carouge, Atelier de Geneve*, 1980. Zdroj: Bibliothèque nationale de France, Paríž

Příloha č. 11: GROS, Georges. Le clown, la poule et l'enfant. *La Suisse*, 1980. Zdroj: Bibliothèque nationale de France, Paríž

Příloha č. 12: „Pepe“ avec le clown Polivka. *Tribune de Geneve*, 1980. Zdroj: Bibliothèque nationale de France, Paríž

Příloha č. 1: Théâtres et concerts: Au Théâtre 140: Adam et Eve à la mode de Brno... (Divadlá a koncerty. V Divadle 140: Adam a Eva podľa brnenskéj módy...) *La Libre Belgique*, 1977. Zdroj: Bibliothèque nationale de France, Paríž

Příloha č. 4: COURNOT, Michel. Commedia dell'arte. Le Monde, 1980. Zdroj: Bibliothèque nationale de France, Paris

Příloha č. 5: MARCABRU, Pierre. Le Théâtre à la Ficelle. Leçon d'humilité. (Divadlo na provázku. Lekcia pokory.) Le Figaro, 1980. Zdroj: Bibliothèque nationale de France, Paris

Příloha č. 6: Festivalový bulletin, Nancy 1975, str. 94-95. Zdroj: Archiv Divadla Husa na provázku, Brno

Příloha č. 7: SUZOR, Simone. Comedia dell'arte: 2 heures d'éclat de rire. La Marseillaise Vaucluse, 1980. Zdroj: Bibliothèque nationale de France, Paris

L'AMC 7175
copie festival

DIVADLO NA PROVASKU BRNO

TCHECOSLOVAQUIE

★

Le projet de création du « Théâtre de la Ficelle » est né en 1965, à la suite de discussions et de réflexions d'un groupe d'étudiants du JAMU (Académie des Beaux-Arts), pour la plupart étudiants en art dramatique qui ne pouvaient se satisfaire de la pratique théâtrale courante, beaucoup trop académique.

Trois metteurs en scène sont à la base de sa création : Z. Fospniš, P. Scheňavský, et E. Taláka. Il leur paraissait même important de créer un groupe amateur afin de mettre en pratique leurs idées sur la dramaturgie, la scénographie, etc.

En décembre 1967, le poète Adolf Kroupa, directeur de la Maison des Arts de la ville de Brno, apporte son appui à ce groupe théâtral en mettant à sa disposition une salle d'exposition de son Institut.

Entre 1967 et 1972 vivent et se joignent aux étudiants et amateurs quelques professionnels du théâtre et des personnes provenant d'autres professions artistiques. Le 1er janvier 1972, le théâtre « Divadlo na provázku » obtient son statut de théâtre professionnel. Grâce au Comité national de la ville de Brno qui reconnaît le besoin d'un théâtre de ce type pour l'évolution culturelle de la ville.

Ce théâtre nourrit de tradition, dirige plus particulièrement ses recherches sur l'avant-garde théâtrale tchèque et soviétique.

L'espace théâtral variable et conçu comme étant celui des idées, s'organise autour d'une exigence à intégrer metteur en scène, acteur et spectateur dans la même activité créatrice.

Depuis sa création, il y a environ trois ans, le théâtre Divadlo na Provázku a concentré autour de lui un public composé principalement d'étudiants et de travailleurs. Il est en train de se constituer un public d'enfants.

Expérimentant en permanence, il présente parfois deux ou trois versions d'une même mise en scène. Nous avons choisi trois spectacles qui sont des études sur le travail du clown et sur la Comedia dell'Arte.

La troupe du théâtre Divadlo na Provázku cherche à combler les besoins culturels de la jeunesse, à provoquer l'activité des jeunes hommes du théâtre, des auteurs, des compositeurs, des scénographes et à trouver une forme artistique en accord avec la nouvelle avant-garde socialiste.

94

La Marseillaise

Vaucluse

LE GRAND QUOTIDIEN REGIONAL DE LA DEMOCRATIE

VENDREDI 25 JUILLET 1980 - SAINT-JEAN-LE-VALENTIN

« COMEDIA DELL'ARTE »

2 heures d'éclat de rire

Le Théâtre de la Ficelle né d'un groupe de formation et de recherche du théâtre d'Etat de Brno, en Tchécoslovaquie présente à la salle Benoit-XII deux spectacles en alternance « Comedia dell'arte » et « La Moca ».

« Comedia dell'arte » dans la pure tradition du théâtre de rue, est un chef-d'œuvre du genre, un spectacle enlevé à un rythme incroyable, une merveille d'humour qui vous entraîne pendant deux heures dans un éclat de rire permanent, un spectacle époustouflant où se mêlent avec adresse un professionnalisme brillant et une popularité de l'expression théâtrale.

Le décor est sobre, une estrade avec en toile de fond un rideau dissimulant une maison et c'est à partir de ces éléments que s'articule le spectacle.

C'est d'abord le parade avec ses bateleurs, ses acrobates son traicheur de feu, ses lutteurs, son hercule qui torde des lances de fer avec sûreté et efficacité.

Tout de suite le contact est établi entre les acteurs et le public, communication qui va crescendo pour se terminer en apothéose.

Après des quelques numéros rapides et bondissants, c'est un spectacle dont le scénario est un montage de plusieurs situations simples et typiques du quotidien, obstacles à l'amour, stupidité des soldats qui veulent tout résoudre par la force et surtout le thème du maître et du valet. Arlequin mène le jeu avec subtilité, où le mime, le clown sont étroitement associés au geste, à l'expression corporelle dans des pirouettes, des bonds, des sauteries, des contorsions exigeant une grande souplesse et un travail intense.

Le valet Arlequin se moque de son maître et rentraîne dans des situations...

Simone SUZOR

Příloha č. 10: Pépé. Theatre de Carouge, Atelier de Geneve, 1980. Zdroj: Bibliothèque nationale de France, Paríž

Příloha č. 11: GROS, Georges. Le clown, la poule et l'enfant. La Suisse, 1980. Zdroj: Bibliothèque nationale de France, Paríž

a

Příloha č. 12: „Pepe“ avec le clown Polivka. Tribune de Geneve, 1980. Zdroj: Bibliothèque nationale de France, Paríž.

Tribune de Genève des samedi 22 et dimanche 23 novembre 1980
Page 38

LOCATION
3, rue Roi-Victor-Amé CAROUGE
7, rue du Prince de Savoie GENEVE
Téléphone 43 43 43

**THÉÂTRE DE CAROUGE
ATELIER
DE GENEVE**

DÉCEMBRE 1980

mercredi 3 décembre à 20 h. 15
jeudi 4 décembre à 19 h.
vendredi 5 décembre à 20 h. 15

PÉPÉ
d'après un scénario de Bolek Polivka
mise en scène: Pierre-Jean Valentin
Bolek Polivka
musique: Jiri Bulis

**BOLEK POLIVKA,
DAMIAN WEBER
ou LOIC JACOT-
GUILLARMOU**

Un clown, une poule, un enfant. La naissance d'une amitié sur un tas de ruines, de débris derrière lesquels il faut se réfugier, protégé par un masque à gaz, lorsque les attaques trouvent la nuit. La poule, Pépé est tuée lors d'une de ces alertes. L'enfant devient alors Pépé et c'est l'éclosion d'une tendre amitié entre le clown et l'enfant avant que ce dernier soit lui aussi tué par la violence aveugle. Le tout presque sans un mot, dans le langage décapitant et tendre du clown POLIVKA.

Bolek Polivka est né en 1949 à Witovice. Il a étudié à l'Académie du spectacle de Brno en Tchécoslovaquie. Depuis 1972 il est membre du Théâtre Divadlo Na Provasku à Brno. Outre ses possibilités de comédien, il s'est révélé écrivain grâce à quelques pièces «Der Schiffrüchige», «Pépé» et «Am e E». Depuis sa collaboration au Festival mondial du théâtre de Nancy en 1975, Bolek Polivka a parcouru le monde entier avec ses représentations. Il représente, avec Dimitri, l'un des clowns les plus talentueux du monde du spectacle.

«PÉPÉ» AU THÉÂTRE DE CAROUGE

Le clown, la poule et l'enfant

Bien qu'il s'agit son histoire «Pépé» dans un monde en perdition — lorsque des attaques trouvent la nuit il faut se précipiter sur son masque à gaz — tout s'est que fraîcheur, étonnement et douce souffrance dans le numéro du clown tchèque Bolek Polivka. Par l'inspiration et une certaine candeur, il est très proche de Dimitri.

Pépé c'est le nom d'une poule que le clown promène avec lui dans un tas de ruines. Étonnante poule — voyez, elle surprend même les gens de plumes! — qui se livre à ses caquettements à point nommé et seulement quand il le faut. De quoi en prendre de la graine! Mais Pépé sera victime combien innocente d'une des attaques. Le clown découvre un enfant abandonné dans un landau. C'est une merveille, mais combien embarrassante.

L'enfant est une suite innocente à apprivoiser, mais, n'est-ce pas, heureux les ours purs. Toutes les difficultés de communication seront vaincues à travers mille gags apportant lumineuses tendresse et ingénuité. Le dialogue est réduit à quelques phrases esquissées mais le langage des mots est remplacé par celui des gestes et il en est bien ainsi. On comprend le succès triomphal respecté un peu partout de par le monde par Bolek Polivka auteur du scénario de «Pépé». Dans un univers aussi cruel que le nôtre, un tel clown est tout à la fois réconfort et espoir. Quant à l'enfant, digne partenaire du clown, il prend le visage suivant les soirs de Damian Weber ou de Loic Jacot-Guillarmod.

Georges GROS

LA SUISSE
5/12/80

Au Théâtre de Carouge Tribune de Genève
«Pepe» avec le clown Polivka

Bolek Polivka est sans nul doute à l'heure actuelle le clown «de théâtre» le plus intéressant avec Dimitri. Sa réputation n'est plus à faire comme l'on démontré des spectacles tels qu'«Am e E» et «La présente à Genève II» et deux saisons de Comédie d'Arts dont il était l'un des interprètes avec les comédiens du Théâtre à la Fiolette de Brno que l'on a pu voir au Festival d'Avignon cet été.

Le voici pour deux jours encore au Théâtre de Carouge, ce qui est peu pour un spectacle qui devrait attirer l'attention d'un vaste public, à savoir les enfants. En effet, Pepe, c'est l'histoire d'un clown, d'une poule et d'un enfant, dans un style plaisant, selon la formule consacrée, «aux jeunes de 7 à 77 ans». La particularité du spectacle réside dans la présence d'un enfant sur scène, lequel sert de partenaire à l'animateur de cette soirée.

Pepe, en quelques mots, c'est une histoire à la fois émouvante et drôle, celle d'une amitié touchante entre un «grand et

un petit», racontée avec des gestes, des mimiques et toutes ces attitudes que peut inventer un artiste tel que Bolek Polivka, probablement avec la collaboration de son jeune partenaire.

Naïveté et tendresse abondent dans ce travail que l'on découvre avec plaisir. On peut tout au plus regretter quelques longueurs causées par la difficulté d'éviter les temps morts, un inconvénient qui disparaîtrait si le spectacle pouvait être joué assez longtemps de manière que le comédien en herbe puisse suivre le rythme imposé par son aîné. Cela n'empêche pas cette soirée d'être une réussite dans un genre de productions que l'on voit finalement trop rarement, si l'on songe au nombre d'enfants (et d'adultes) capables d'être introduits au monde du théâtre par l'entremise d'un tel interprète.

F. F.

TRIBUNE DE GENEVE
4/12/80

Použité prameny**Literatura:**

- BINAROVÁ, Vladimíra. Skromní, romantičtí Slované... *Rovnost*, 1975.
- BRAUCHI, Sylvain. Pépé. Spectacles au Futur. (Inscénacie budúcnosti). *Chronique théâtrale*, 1980.
- BRŮNA, Otakar. *Největší pieroti*. Praha: ETC Publishing, 1997.
- CARRIÈRE, Jean-Claude. *Vyprávět příběh*. Praha: Národní filmový archiv, 1995.
- CHAILLET, Ned. Pepe. *The Times*, 1982.
- COURNOT, Michel. Commedia dell'arte. *Le Monde*, 1980.
- FAGE, Luc-Henri. Provázky „commedia dell'arte“ stále fungují. *Vaucluse Matin*, 1980.
- FAURE, Jean. Adam et Eve par le cirque Alfred de Prague: Le génie et le fantastique au bout du geste!. *En Vaucluse*, 1977.
- GROS, Georges. Le clown, la poule et l'enfant. *La Suisse*, 1980.
- HONOREZ, Luc. Adam et Eve au Théâtre 140: on est tous des clowns. *Le Soir*, 1977.
- HUERTAS, Hubert. Adam et Eve a la salle Benoît XII. – Des clowns corrosifs terriblement drôles. (Adam a Eva v sále Benoît XII. – pekelné vtipní uštipační klauni). *En Vaucluse*, 1977.
- KOVALČUK, Josef. *Téma: Autorské divadlo*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění, 2009.
- LEDERER, Jan. Divadlo je život sám. *Brněnský večerník*, 1975.
- LEDERER, Jan. Jak se líbilo „divaldo“. *Brněnský večerník*, 1975.
- LERRANT, Jean-Jacques. Verva commedia dell'arte s DNP z Brna. *Le Progrès*, 1980.
- MARCABRU, Pierre. Le Théâtre à la Ficelle. Leçon d'humilité. (Divadlo na provázku. Lekcia pokory.) *Le Figaro*, 1980.
- MINGALON, Jean-Louis. Commedia dell'arte. *Le Matin*, 1980.
- OSLZLÝ, Petr. *Am a Ea. Klauniáda Boleslava Polívky v Divadle na provázku (1973). Analýza, rekonstrukce, dokumentace*. Jánáčkova akademie múzických umění v Brně, 2015.
- OSLZLÝ, Petr. *Commedia dell'arte Divadla Husa na provázku (1974 – 1985)*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění, 2010.
- Pépé*. Divadelný záznam. (DVD) Réžia: Evžen Sokolovský, 1982, 88 minút.
- Pépé na cestách. *Mladá fronta*, 1983.
- POLÍVKA, Boleslav. *Předběžný portrét*. Praha: Československý spisovatel, 1987.
- REA, Kenneth. Pepe. *The Guardian*, 1982.
- SKOTAL, Fedor. Polívka u Waterloo. *Brněnský večerník*, 1977.
- Théâtres et concerts: Au Théâtre 140: Adam et Eve à la mode de Brno... (Divadlá a koncerty. V Divadle 140: Adam a Eva podľa brnenskej módy...) *La Libre Belgique*, 1977.
- VEBER, Václav. *Příběh pantomimy*. Praha: Akademie múzických umění, 2006.
- VEJVODA, Jiří. Mim, který mluví. *Mladá fronta*, 1981.